

pavel.tuleja@fvp.slu.cz

ÚVSSP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

ZÁKLADY EKONOMIE

FISKÁLNÍ POLITIKA

- v rámci přednášky se *dozvíte*:
 - se dozvíte, že *státní rozpočet* je základním nástrojem fiskální politiky,
 - pochopíte *roli, kterou hrají daně a vládní výdaje* při stabilizaci ekonomiky,
 - naučíte se rozlišovat mezi *expanzivní a restriktivní fiskální politikou*,
 - pochopíte *rozdíl mezi rozpočtovým deficitem a vládním dluhem*,
 - získáte informace o *rozdílných přístupech k fiskální politice*,
 - dozvíte se o *problematice přerozdělování bohatství v ekonomice*,

Literatura:

- TULEJA, P., NEZVAL, P., MAJEROVÁ. *Základy makroekonomie*. Praha: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0007-0, ss. 179-204

STÁTNÍ ROZPOČET

- ***státní rozpočet:*** základní nástroj fiskální politiky a představuje centralizovaný peněžní fond a ústřední prvek veřejných financí.
- ***veřejné finance:***
 - státní rozpočet,
 - územní rozpočty, tj. rozpočty krajů a obcí,
 - rozpočty zdravotních pojišťoven,
 - účelové fondy, kam řadíme např. fondy sociálního zabezpečení
 - a finance státních podniků.

STÁTNÍ ROZPOČET

- ***státní rozpočet:*** základní nástroj fiskální politiky a představuje centralizovaný peněžní fond a ústřední prvek veřejných financí,
- ***veřejné finance:***
 - státní rozpočet,
 - územní rozpočty, tj. rozpočty krajů a obcí,
 - rozpočty zdravotních pojišťoven,
 - účelové fondy, kam řadíme např. fondy sociálního zabezpečení
 - a finance státních podniků.

STÁTNÍ ROZPOČET

- **daně:** povinné platby, které odvádějí ekonomické subjekty do rozpočtu v předem stanovených lhůtách (*přímé x nepřímé*),
- **transferové platby:** představující jednostranné výdaje,
- **vládní výdaje za statky a služby:** financování běžných a investičních výdajů v oblasti školství, zdravotnictví, veřejné správy, justice, armády atd.,
- **funkce státního rozpočtu:**
 - stabilizační funkce,
 - alokační funkce (veřejné statky, externality)
 - a přerozdělovací (redistribuční) funkce (regulaci nerovností v ekonomice).

NÁSTROJE FISKÁLNÍ POLITIKY

- **vestavěné stabilizátory:** fungují automaticky a zmírňují cyklické výkyvy v ekonomice (progresivní důchodové daně, podpory v nezaměstnanosti, sociální dávky),
- **diskreční opatření:** legislativní rozhodnutí o použití výdajů nebo příjmů rozpočtu (schválení struktury příjmů a výdajů na daný fiskální rok, rozhodnutí o financování některých investičních výdajů, vytváření veřejně prospěšných prací či změnu daňových sazeb).

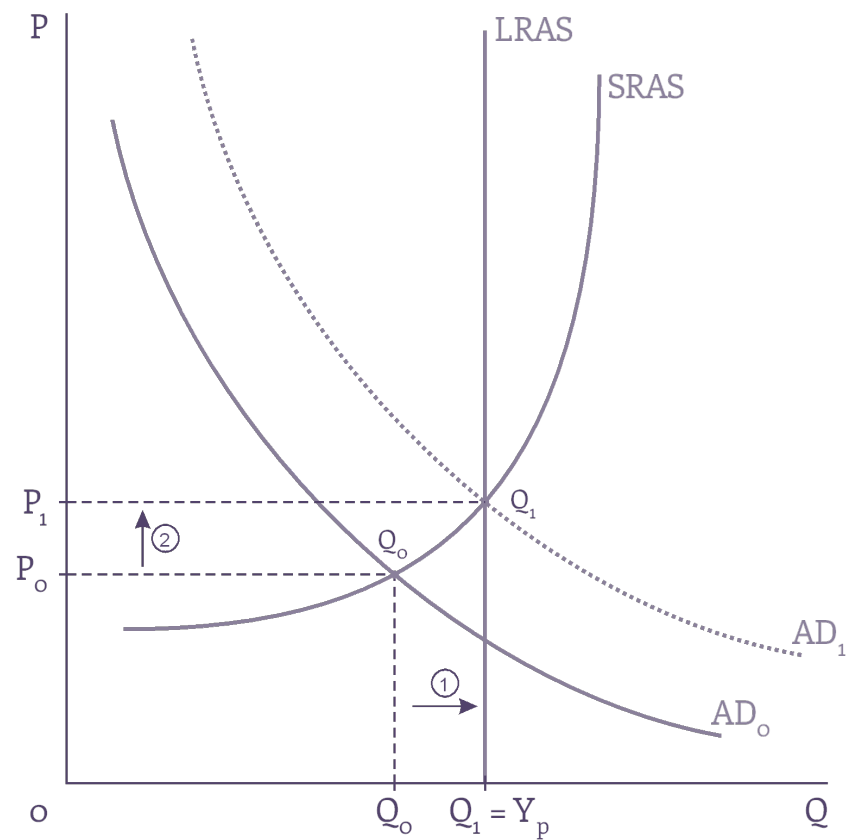

DOPADY NÁSTROJŮ NA AGREGÁTNÍ POPTÁVKU A AGREGÁTNÍ NABÍDKU

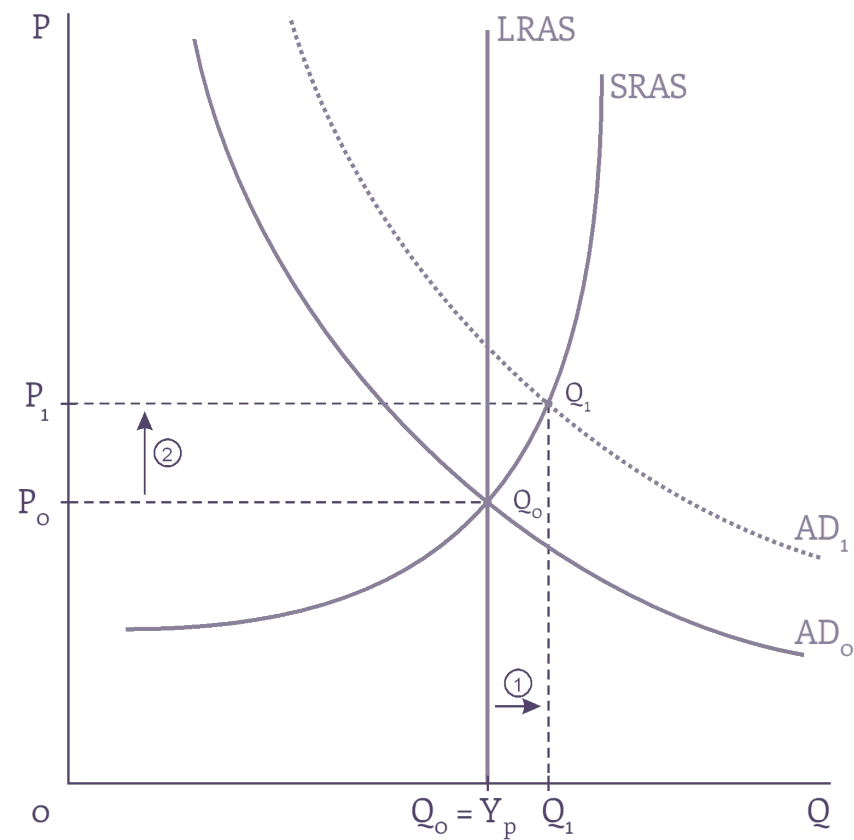
- rostou-li výdaje či klesají-li příjmy roste agregátní poptávka,
- na agregátní nabídku působí pouze příjmová stránka rozpočtu.

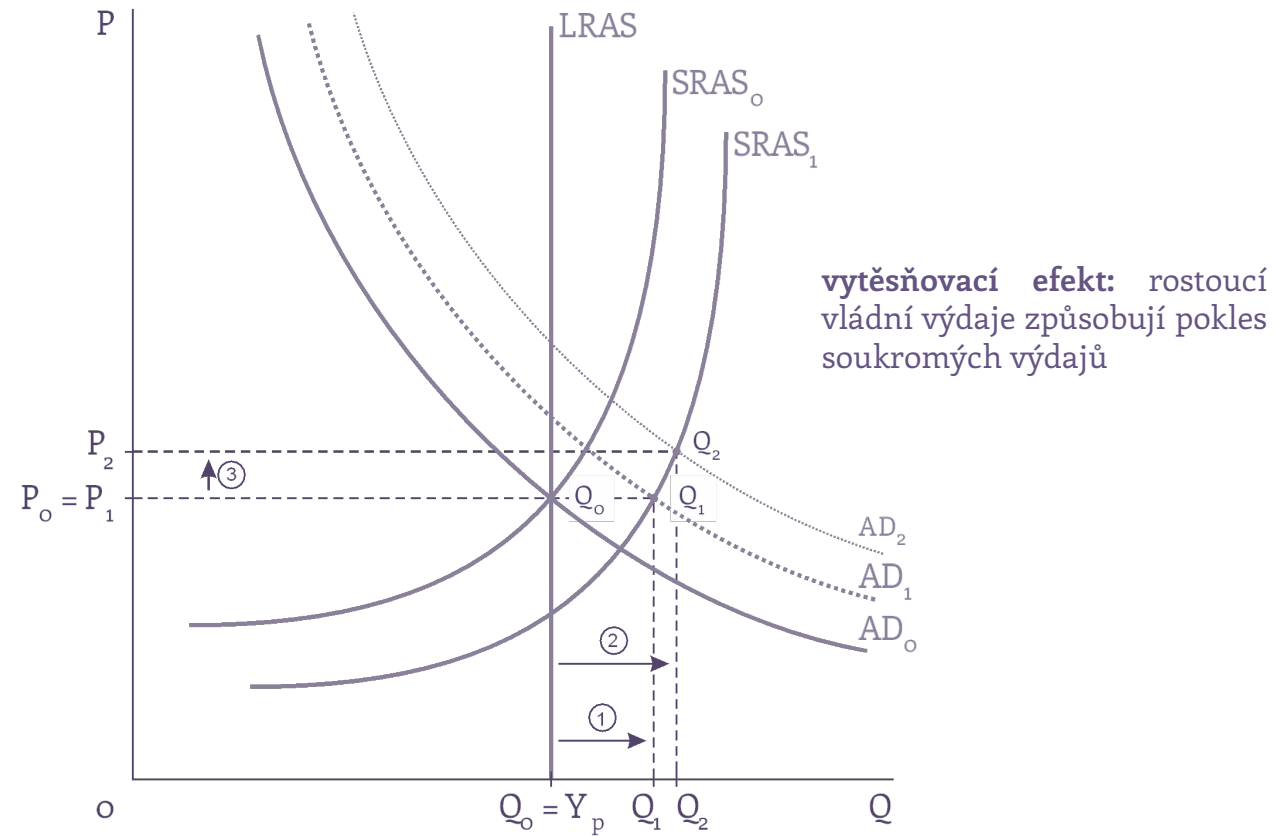
11-1: EXPANZIVNÍ FISKÁLNÍ POLITIKA V PŘÍPADĚ NEVYUŽITÝCH ZDROJŮ

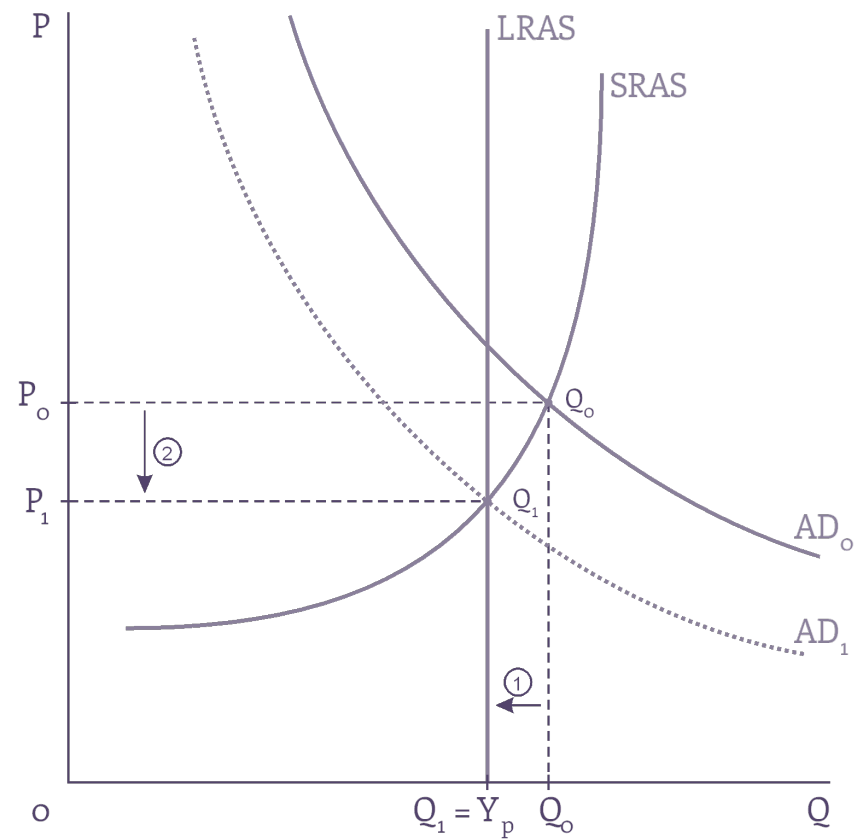
11-2: EXPANZIVNÍ FISKÁLNÍ POLITIKA V PŘÍPADĚ PLNĚ VYUŽITÝCH ZDROJŮ

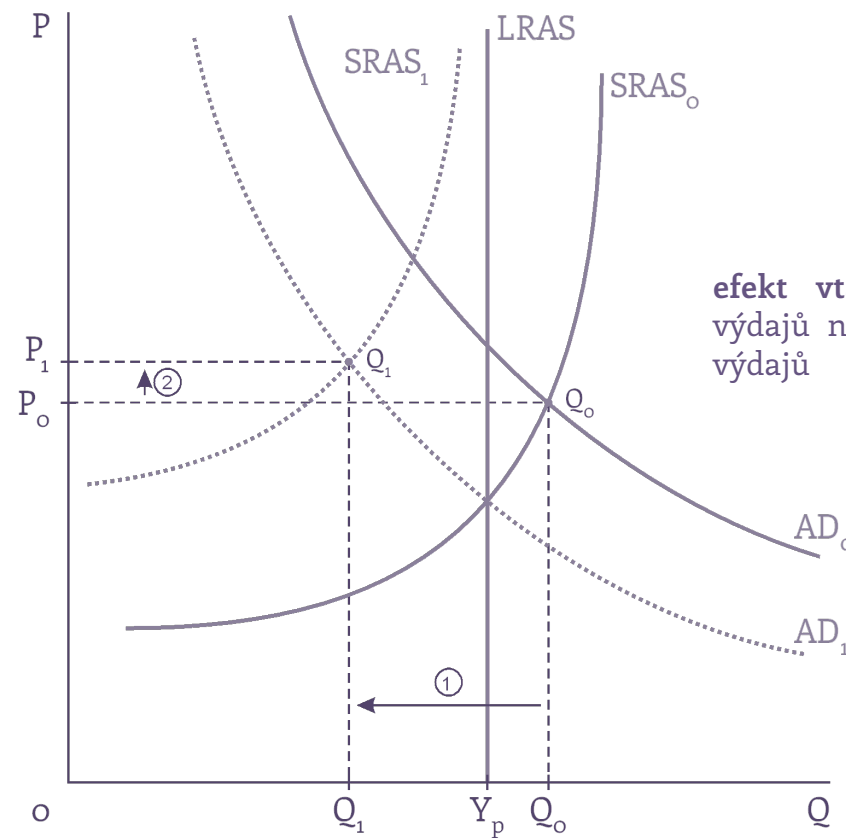
11-3: EXPANZIVNÍ FISKÁLNÍ POLITIKA V PŘÍPADĚ SNÍŽENÍ DANÍ

11-4: RESTRIKTIVNÍ FISKÁLNÍ POLITIKA V PŘÍPADĚ SNÍŽENÍ VLÁDNÍCH VÝDAJŮ

11-5: RESTRIKTIVNÍ FISKÁLNÍ POLITIKA V PŘÍPADĚ ZVÝŠENÍ DANÍ

efekt vtahování: pokles vládních výdajů nahrazuje růst soukromých výdajů

SALDO ROZPOČTU

- *rozpočtové saldo (BS)*: rozdíl mezi příjmovou a výdajovou stranou rozpočtu:

$$BS = T_T - (G + TR) \quad (11.1)$$

- přebytek x vyrovnaný rozpočet x deficit,
- *dva typy deficitů*:
 - *deficit cyklický*, nazýván také *pasivní*, který je odrazem ekonomických cyklů
 - a *deficit strukturální*, označován také jako *aktivní*, který odráží rozhodnutí fiskální politiky.

SALDO ROZPOČTU

- **cyklický deficit:** vzniká jako důsledek ekonomický cyklů,
- faktory působící na výši cyklického deficitu:
 - pokles produktu a cenové hladiny **zvyšují cyklický deficit**,
 - a růst produktu a cenové hladiny **snižují cyklický deficit**, resp. vytváří cyklický přebytek,
- **strukturální deficit:** vzniká použitím diskrečních opatření,
- faktory působící na výši cyklického deficitu:
 - **zvýšení strukturálního deficitu**, resp. snížení strukturálního přebytku, je důsledkem fiskální expanze
 - a **snížení strukturálního deficitu**, resp. zvýšení strukturálního přebytku, je důsledkem fiskální restrikce.

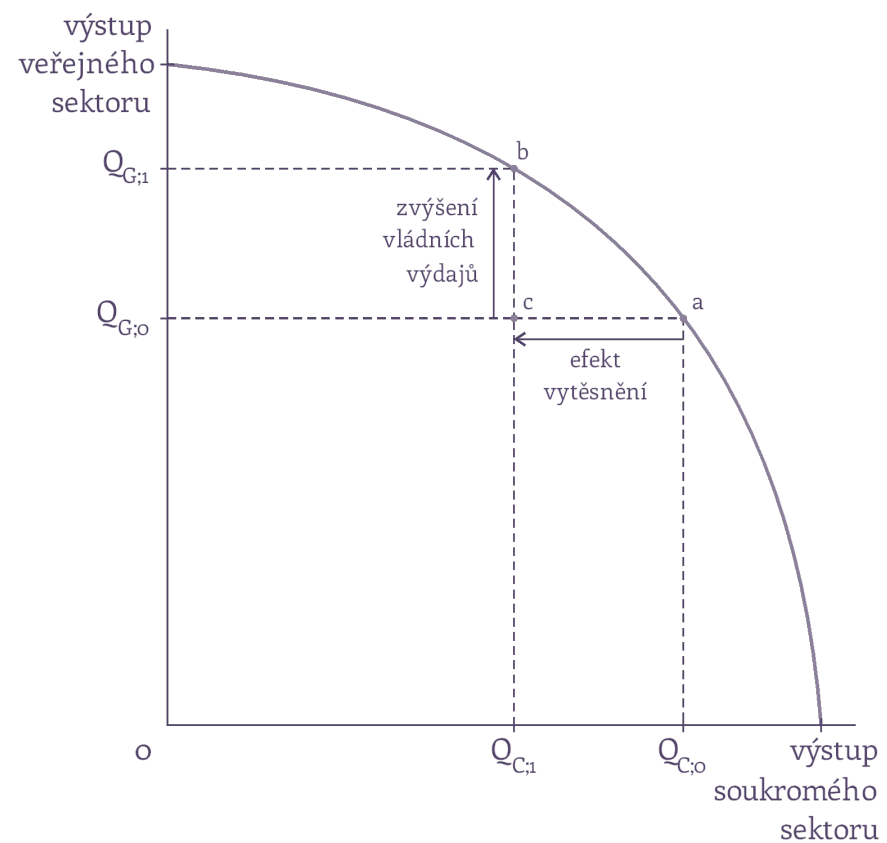

EKONOMICKÉ DŮSLEDKY DEFICITŮ A PŘEBYTKŮ

- *vytěsňovací efekt*: tím větší, čím více se blíží ekonomika svému potenciálu,
- *přebytek lze použít* následujícím způsobem:
 - zvýšení vládní výdajů na výrobky a služby,
 - zvýšení transferových plateb,
 - snížení rozpočtových příjmů snížením daní,
 - popř. snížení existujícího zadlužení.

11-6: VYTĚSŇOVACÍ EFEKT A HRANICE PRODUKČNÍCH MOŽNOSTÍ

VLÁDNÍ DLUH

- *vládní (státní) dluh*: akumulace rozpočtových deficitů,
- způsob zajištění prostředků ke *krytí dluhu*:
 - *zvýšením příjmů* v podobě zvýšení daní nebo snížení výdajů,
 - *vydáním státní obligací* (cenných papírů),
 - *zahraniční půjčkou*, např. od Evropské centrální banky, Mezinárodního měnového fondu apod.
 - a nebo *vydáním nových peněz* (monetizace dluhu),
- *vnitřní x vnější dluh*.

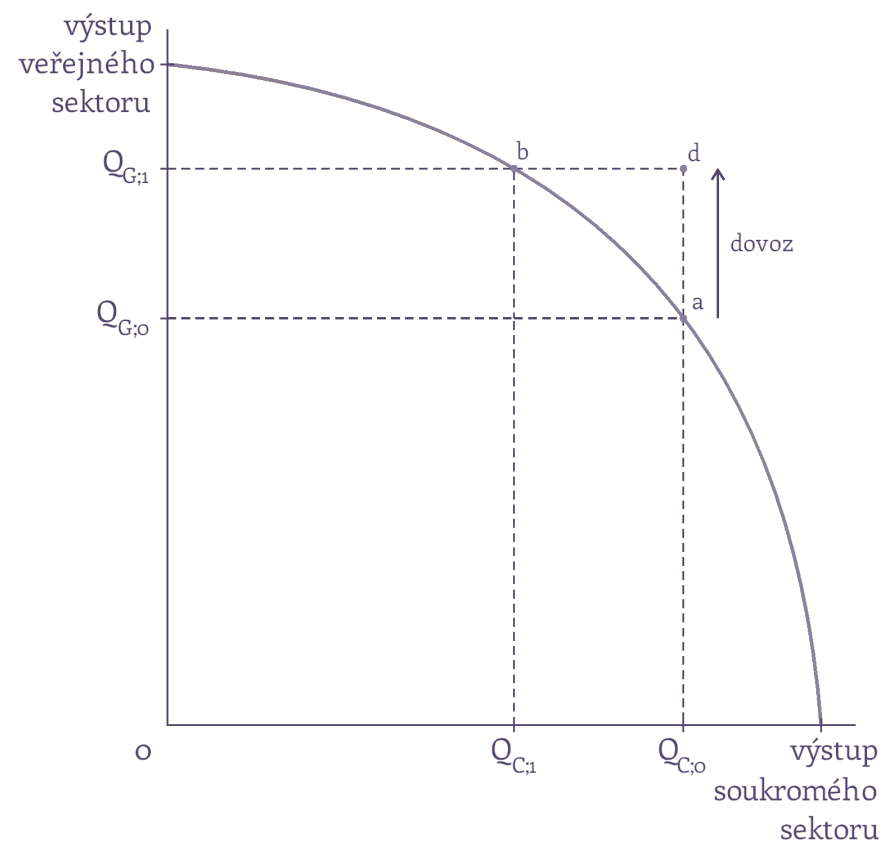

BŘEMENO DLUHU

- **refinancování:** když jsou dluhy splatné, si vláda vypůjčí další finanční prostředky, aby tyto původní dluhy zaplatila,
- **dluhová služba:** úrok, který musí vláda každoročně zaplatit za nezaplacený dluh,
- **náklady příležitosti:** reprezentovány zbožím a službami, které by mohly být vyprodukovány, kdyby dluh nevznikl,
- **břemeno dluhu:** nákladem příležitosti (vytěsněním) aktivity vlády financované rozpočtovým deficitem,
- **vnější dluh:** umožňuje zvýšit vládní výdaje, aniž bychom snížili výdaje soukromé, nedochází tak k efektu vytěsnění, nevznikají náklady příležitosti a ani břemeno dluhu.

11-7: VNĚJŠÍ DLUH A HRANICE PRODUKČNÍCH MOŽNOSTÍ

SNIŽOVÁNÍ DLUHU

- *stropy rozpočtového deficitu*: legislativní stanovení velikosti deficitu rozpočtu v každém fiskálním roce,
- *stropy dluhu*,
- *veřejný dluh*: zahrnuje i dluh zdravotních pojišťoven, mimorozpočtových fondů a místních rozpočtů, jedná se tedy o dluh soustavy veřejných financí.

KLASICKÝ A NEOKLASICKÝ PŘÍSTUP K POJETÍ FISKÁLNÍ POLITIKY

- *úplný vytěsňovací efekt*: každé zvýšení státní poptávky způsobí snížení soukromé poptávky ve stejné výši,
- *zlaté pravidlo hospodaření (E. H. Young)*: zásada vyrovnanosti státního rozpočtu je základním pilířem státních financí.

KEYNESIÁNSKÝ PŘÍSTUP K POJETÍ FISKÁLNÍ POLITIKY

- pro vytvoření efektivní poptávky doporučovali zastánci tohoto směru využít státní rozpočet.

MONETARISTICKÝ PŘÍSTUP K POJETÍ FISKÁLNÍ POLITIKY

- *negativní důchodové daně (M. Friedman):* principem byla část garantovaného důchodu, kterou by stát zaručoval → pokud by jednotlivec nedosahoval stanovené částky tohoto *zaručeného důchodu*, byl by mu vyplácen transfer – negativní daň.

PŘÍSTUP TEORIE RACIONÁLNÍCH OČEKÁVÁNÍ K POJETÍ FISKÁLNÍ POLITIKY

- stát může ovlivňovat vývoj ekonomických veličin pouze *iracionálními zásahy*, při kterých záměrně vytváří u ekonomických subjektů mylná očekávání,
- výjimka: *teorém ricardiánské ekvivalence*, který spočívá v myšlence neškodnosti deficitů státního rozpočtu, neboť ty, dle Barra, nezvyšují ani úrokovou míru ani agregátní poptávku, protože ekonomické subjekty se chovají racionálně.

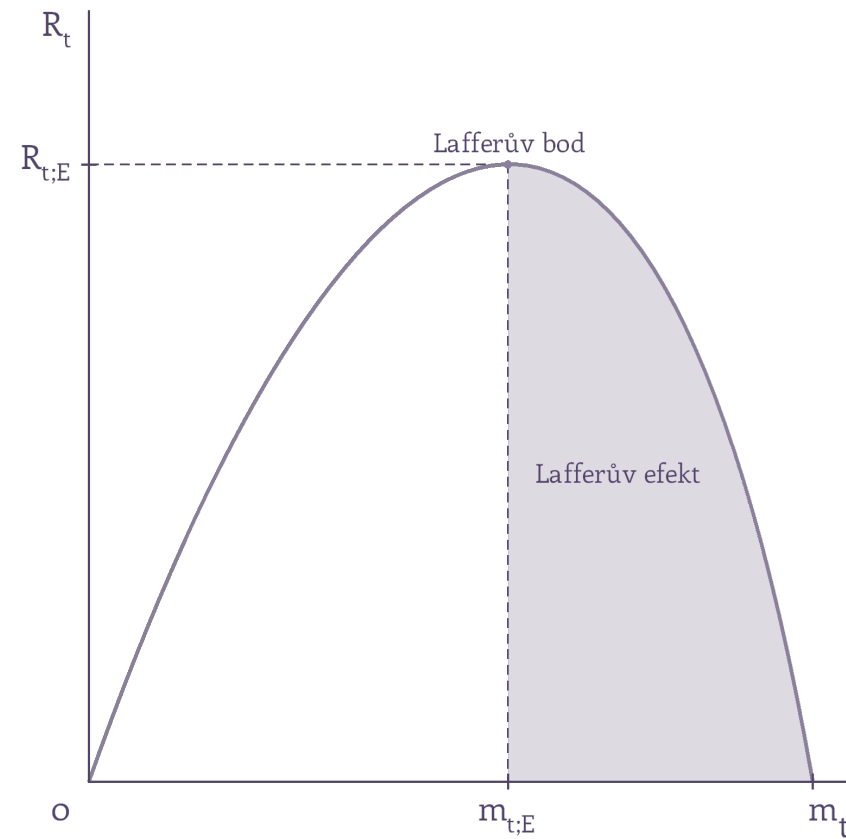

EKONOMIE STRANY NABÍDKY

- je třeba vrátit tržnímu hospodářství všechna jeho práva a skoncovat s nepřetržitým růstem státního intervencionismu,
- *Lafferova křivka*: zaměřena na rozbor negativních dopadů při vysoké míře zdanění,
- *Lafferův bod*: maximum příjmů do státního rozpočtu,
- *Lafferův efekt*: zvýšením daňové sazby může dojít k tak velkému snížení nabídky určitého statku, že následně dojde k poklesu daňových příjmů.

11-8: LAFFEROVA KŘIVKA

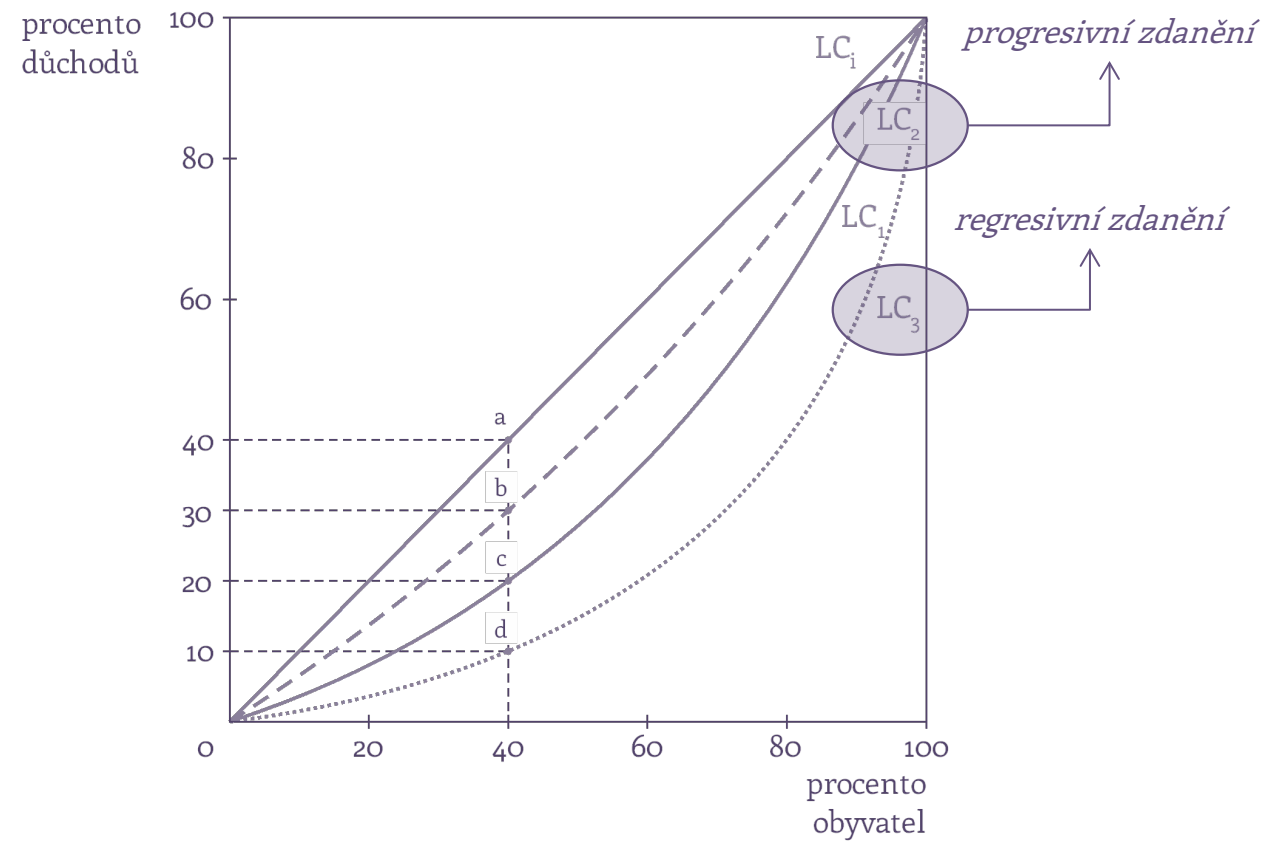

ROZPOČET A PROBLEMATIKA PŘEROZDĚLOVÁNÍ

- *Lorenzova křivka (LC)*: grafickým vyjádřením rozdělení důchodů, kdy na horizontální ose jsou zobrazeny skupiny obyvatel seřazené podle důchodů od nejnižších k nejvyšším a na ose vertikální jsou zobrazeny kumulativní procentní podíly pro jednotlivé skupiny obyvatel,
- ideální x skutečná Lorenzova křivka.

11-9: LORENZOVA KŘIVKA

- *Giniho koeficient (G_c)*: poměr ploch mezi ideální a skutečnou křivkou a pod ideální křivkou:

$$G_c = \frac{X}{X + Y} \cdot 100 \quad (11.2)$$

- míra nerovnosti,
- *Robin Hood index*: maximální vertikální vzdáleností mezi skutečnou a ideální Lorenzovou křivkou,
- *Robin Hood index*: kolik procent mezd by bylo třeba přerozdělit, aby mělo všechno obyvatelstvo stejně.

11-10: GINIHO KOEFICIENT V GRAFICKÉM VYJÁDŘENÍ

